

LIDERII DEMOCRAȚIEI DIN EST AVERTIZEAZĂ: „RUSIA, O PUTERE REVIZIONISTĂ“

Václav Havel și Emil Constantinescu la Palatul Cotroceni, mai 2000

Neverending story: NATO–Rusia

Întâlnirea dintre președinții Elțin și Clinton la Helsinki, 1997 Foto: Agerpres

După valul eliberator din 1989, teama față de Rusia a împins guvernele democratice instaurate în Europa Centrală și de Est să ceară cu insistență integrarea în NATO, iar puciul de la Moscova, din august, și destrămarea URSS, consfințită în seara de Crăciun a anului 1991, au împiedicat pentru o vreme planurile de recâștigare a dominației în fostele țări-satelit.

După ce Boris Elțin a fost ales președinte al Federației Ruse, în iunie 1991, sub impactul „noii gândiri politice“, noul stat a crezut că Occidentul va contribui la reconstrucție și îi va rezerva același rol major de superputere mondială. După doi ani, mesajul Moscovei s-a radicalizat. Doctrina militară, semnată de Elțin în noiembrie 1993, afirma că sfera de influență a Rusiei coincidea cu cea a URSS.

În toamna anului 1996, în campania electorală pentru câștigarea unui nou mandat de președinte al SUA, Bill Clinton se pronunță pentru susținerea extinderii NATO în

Europa de Est, iar ministrul de Externe Evgheni Primakov, fost șef al KGB, consideră că acesta este un „mare plan pentru încercuirea Rusiei, pentru izolarea și dezintegrarea Federației Ruse“.

La întâlnirea de la Helsinki cu Boris Elțin (21 martie 1997), Clinton și-a propus să negocieze un acord care să asigure primirea Cehiei, Ungariei și Poloniei în NATO la Summitul Alianței de la Madrid și, în același timp, să-i permită lui Elțin să pretindă că a avut un mare succes diplomatic. Un astfel de acord nu ar fi umilit Rusia și i-ar fi temperat pe comuniștii lui Ziuganov și pe naționaliștii lui Jirinovski. N-a fost o negociere ușoară pentru președintele american, în condițiile în care Boris Elțin declarase doar cu câteva zile înaintea reuniunii din capitala Finlandei că „Statele Unite vor face o greșeală grosolană și serioasă dacă pun în aplicare intenția de extindere a NATO spre Est. Diplomația noastră a făcut concesii suficiente Statelor Unite. Este imposibil să acceptăm alte concesii“. Totuși, Acordul NATO-Rusia a fost semnat la Paris, la 27 mai 1997.

Rusia a acceptat extinderea NATO spre Est în schimbul unor reduceri reciproce de armament, al asistenței economice, participării la Parteneriatul pentru Pace, înființării unei brigăzi ruso-americane pentru menținerea păcii în Europa, colaborării militare în Bosnia și garanției că armele nucleare nu vor fi staționate pe teritoriile noilor membri NATO. În cele din urmă, crearea unui Consiliu Permanent NATO-Rusia a reușit să demonteze ideea că expansiunea NATO ar fi îndreptată împotriva Federației Ruse. Cu toate acestea, doctrina militară a Moscovei, din aprilie 2000, a continuat să descrie extinderea NATO drept o amenințare la adresa Federației Ruse.

În ciuda opoziției vehemente a Kremlinului, în noiembrie 2002, la Summitul de la Praga, NATO a invitat alte șapte țări să adere la Alianță: România, Bulgaria, Slovenia, Lituania, Letonia, Estonia și Slovacia.

Summit NATO la București. „Niet“ din partea Rusiei pentru aderarea Ucrainei și Georgiei la Alianța Nord-Atlantică

Fotografie de familie de la Summit-ul NATO, București, 2008 Sursa foto: NATO

În zilele de 2-4 aprilie 2008, 26 de state membre ale Alianței Nord-Atlantice și 23 de țări semnatare ale Parteneriatului pentru Pace se reuneau la Palatul Parlamentului pentru Summitul cu cea mai mare participare din istoria NATO.

La București, pentru prima dată în istoria Alianței, pe lângă reuniunile consacrate – Consiliul Nord-Atlantic, Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic, Comisia NATO-Ucraina și Consiliul NATO-Rusia –, s-a desfășurat o reuniune în format extins a statelor și organizațiilor participante la operațiunea NATO în Afganistan, la care au fost prezenți secretarul general al ONU, președintele Comisiei Europene, secretarul general al Consiliului Uniunii Europene, directorul Băncii Mondiale, președintele afgan Hamid Karzai, înalți oficiali

din statele de contact: Australia, Japonia, Noua Zeelandă, Iordania.

La Summitul NATO din capitala României s-a decis ca Albania și Croația să primească invitațiile de aderare la Alianță, începerea dialogului intensificat cu Bosnia-Herțegovina și Muntenegru, adâncirea cooperării cu Serbia prin dezvoltarea unui Plan de Acțiune Individual pentru Parteneriat, și evaluarea în perioada următoare, la nivel de miniștri de Externe, a candidaturilor Ucrainei și Georgiei.

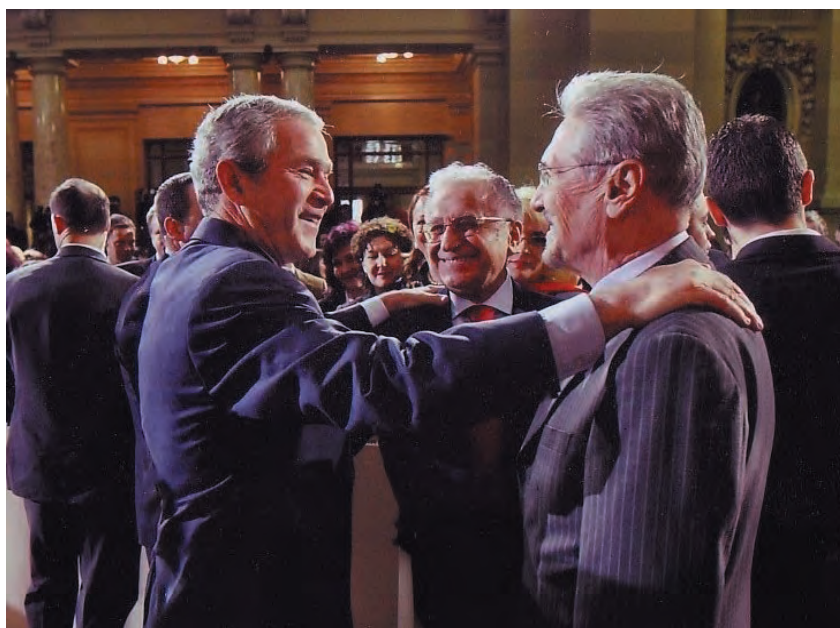
O altă temă importantă pe agenda Summitului de la București a fost rezolvarea pașnică a conflictelor înghețate din Armenia, Azerbaidjan, Georgia și Republica Moldova, respectându-le integritatea teritorială, independența și suveranitatea.

Președintele George W. Bush și-a început vizita în România cu un discurs susținut la Palatul CEC, în cadrul conferinței organizate de George Marshall Fund, unde a ținut să le mulțumească președinților Emil Constantinescu și Ion Iliescu pentru că americanii îi pot considera pe români „prieteni și parteneri NATO“ și să-l omagieze pe sergentul major Aurel Marcu, care și-a pierdut viața în Afganistan după ce, alături de camarazii lui, a sărit în ajutorul Gărzii Naționale din Arizona, ținta unui atac soldat cu un mort și mai mulți răniți. *Dacă nu îi învingem pe teroriștii din Afganistan, ne vom confrunta cu ei pe teritoriile noastre*, a avertizat George W. Bush.

De la București, președintele SUA a adresat Federației Ruse o invitație de cooperare în cadrul scutului antirachetă: *Rusia nu este dușmanul nostru*. După șase ani, relațiile NATO-Rusia se schimbau radical.

La începutul lunii iunie 2022, într-un interviu acordat publicației *Foreign Policy*, Anders Fogh Rasmussen, fostul secretar general al NATO, s-a referit la greșelile pe care Alianța le-a făcut în legătură cu Putin și Rusia. Prima greșală, consideră el, s-a produs la Summitul de la București,

În care s-a decis că Ucraina și Georgia vor fi admise în Alianța Nord-Atlantică, însă țările membre NATO nu s-au pus de acord asupra unui plan de acțiune privind aderarea. Această scindare din cadrul NATO i-a transmis lui Putin un mesaj greșit, și a atacat Georgia, câteva luni mai târziu, în august 2008. O altă greșeală, consideră Anders Fogh Rasmussen, a fost aceea că, în 2014, după ce Rusia a anexat ilegal Peninsula Crimeea, sancțiunile impuse au fost ușoare și i-au dat lui Putin impresia că poate, aproape fără niciun cost, să cucerească teritorii cu forța.

Președintele George W. Bush împreună cu președintele Iliescu și cu fostul președinte Constantinescu, la Summitul NATO, București, 2008

Havel, Wałęsa, Constantinescu. Scrisoare deschisă către Administrația Obama: „Dorim să ne asigurăm că o înțelegere prea limitată a intereselor Occidentului nu va conduce spre concesii greșite făcute Rusiei“

Cu fostul președinte al Poloniei, la Gdansk, în juriul Premiului Lech Wałęsa pentru pace

Am scris această scrisoare deoarece, în calitate de intelectuali din Centrul și Estul Europei, dar și de formatori de opinie, suntem preocupați de viitorul relațiilor transatlantice și de calitatea viitoarelor relații dintre Statele Unite și țările din regiunea noastră. Vă scriem în nume personal, ca prieteni și aliați ai SUA, dar și în calitate de persoane implicate în activitățile europene.

Națiunile noastre sunt profund îndatorate Statelor Unite. Am beneficiat foarte mult de pe urma conducerii luminate și a artei diplomatice a SUA. Mulți dintre noi știu din proprie experiență cât de important a fost sprijinul dumneavoastră pentru obținerea libertății și a independenței în timpul anilor întunecați de Război Rece. Angajamentul și sprijinul din partea SUA

au reprezentat un factor esențial pentru succesul tranziției noastre democratice după căderea Cortinei de Fier. Fără viziunea și călăuzirea Washingtonului, ar fi greu de imaginat că am fi putut ajunge astăzi în NATO și chiar în Uniunea Europeană.

Am depus eforturi pentru a face ca această relație să funcționeze într-un sistem de reciprocitate, astfel încât să ajungem pe o stradă cu dublu sens. Suntem voci proatlantice în cadrul NATO și al UE. Națiunile noastre au luptat alături de SUA în Balcani, în Irak și astăzi în Afganistan. Deși contribuția noastră poate părea uneori modestă în comparație cu implicarea dumneavoastră, este semnificativă comparativ cu procentul populației țărilor noastre și al PIB. Beneficiind în trecut de sprijinul dumneavoastră pentru dezvoltarea democrației liberale și a valorilor liberale, ne-am numărat printre cei mai mari susținători ai promovării democrației și drepturilor omului în lume.

După douăzeci de ani de la încetarea Războiului Rece observăm că, totuși, Centrul și Estul Europei nu mai reprezintă un punct central al politicii externe americane. În vreme ce Administrația Obama își stabilește prioritățile de politică externă, regiunea noastră a ajuns o parte a lumii de care americanii au încetat în mare parte să mai fie interesați. Într-adevăr, uneori avem sentimentul că politica SUA are un asemenea succes, încât mulți oficiali americani consideră că regiunea noastră este rezolvată o dată pentru totdeauna și că pot „bifa căsuța” și pot merge mai departe, ocupându-se de problematici strategice mai presante. Relațiile au fost atât de apropiate de ambele părți, încât multe persoane, din ambele părți, consideră că orientarea proatlantică a acestei regiuni, ca și stabilitatea și prosperitatea acesteia vor dura pentru totdeauna.

Această viziune este prematură. Nu toate lucrurile sunt perfecte nici în regiunea noastră, nici în relația transatlantică. Centrul și Estul Europei se află la o răscruce din punct de vedere politic, iar influența și popularitatea SUA sunt în declin. Criza economică mondială a atins și regiunea noastră și, ca peste tot, există riscul ca societățile noastre să fie mai

preocupate de situația internă și să fie mai puțin implicate în problemele lumii exterioare. În același timp, au început să se adune nori de furtună la orizontul politicii externe. Ca și dumneavoastră, așteptăm rezultatele Comisiei Uniunii Europene asupra originilor războiului ruso-georgian. Dar impactul politic asupra aceluși război a fost deja resimțit. Multe țări au fost adânc tulburate când au văzut că alianța atlantică nu intervine în timp ce Rusia viola principiile de bază ale Actului Final de la Helsinki, Carta de la Paris și integritatea teritorială a unei țări care este membră în Parteneriatul pentru Pace și în Consiliul de Parteneriat Euro-Atlantic, toate acestea în numele apărării unei sfere de influență de la granițele sale.

Influența și popularitatea SUA se află, de asemenea, în declin. Astăzi, NATO pare mai slăbit decât la momentul în care am aderat noi. În multe dintre țările noastre, organizația este percepută ca fiind din ce în ce mai puțin importantă, iar noi simțim acest lucru. Deși suntem membri cu drepturi depline, oamenii își pun întrebarea dacă NATO va dori și va fi capabilă să vină în apărarea noastră în situația unor viitoare crize. Dependenta Europei de energia Rusiei creează o preocupare suplimentară referitor la coeziunea Alianței. Declarația Președintelui Obama la recenta întrvedere la vârf a NATO, cu referire la necesitatea oferirii unor planuri credibile de apărare pentru toți membrii Alianței, a fost binevenită, dar nu și suficientă. Capacitatea noastră de a continua să avem sprijin public pe plan intern pentru contribuția noastră la misiunile Alianței în străinătate depinde și de capacitatea noastră de a arăta că propriile noastre îngrijorări în materie de securitate sunt luate în considerare în NATO și în strânsă cooperare cu Statele Unite.

Totodată, trebuie să recunoaștem faptul că popularitatea și influența Americii au scăzut și în alte țări. Sondajele publice de opinie, inclusiv propriul studiu efectuat de Transatlantic Trends al inițiativei German Marshall Fund, arată că regiunea noastră nu a fost imună la valul de critici și antiamericanism care a trecut peste Europa în ultimii ani, și care a condus la o scădere a

simpatiei și sprijinului pentru Statele Unite în timpul conducerii Bush. Unii lideri din regiune au plătit un preț politic pentru sprijinul pe care l-au acordat nepopularului război din Irak. Pe viitor, ei ar putea fi mai atenți în privința riscurilor politice pe care și le vor asuma în privința sprijinului pe care îl vor acorda Statelor Unite. Credem că atitudinea noii Administrații a creat o nouă deschidere pentru a schimba această tendință, dar va trebui timp și muncă de ambele părți pentru a recupera ceea ce s-a pierdut.

În multe privințe, Uniunea Europeană a devenit factorul major și instituția majoră din viețile noastre. Pentru mulți oameni, pare astăzi mai relevantă și mai importantă decât legătura cu Statele Unite. Până la un anumit punct, este rezultatul logic al integrării Europei Centrale și de Est în UE. Liderii și oficialii noștri petrec mai mult timp în întâlniri ale UE decât în consultări cu oficialii de la Washington, unde adesea se luptă să atragă atenția și să își facă auzită vocea. Integrarea mai profundă a regiunii în UE este un fapt binevenit, dar nu trebuie să conducă neapărat la o slăbire a relațiilor transatlantice. Speranța a fost ca integrarea Europei Centrale și de Est în UE să întărească cooperarea strategică dintre Europa și America. Totuși, există pericolul ca în loc să devină o voce proatlantică în cadrul UE, sprijinul acestei zone pentru un parteneriat global cu Washingtonul să scadă cu timpul. Regiunea nu are tradiția de a-și asuma un rol mai global. Atât opinia publică, cât și guvernele din regiune manifestă o tendință crescândă către regionalizare și întreprinderi pe termen scurt. În lipsa unei conduceri, aceste țări pot deveni chiar un obstacol în calea unei viitoare colaborări fructuoase dintre SUA și UE, pe probleme globale. Anumite subiecte de pe agenda transatlantică, cum ar fi schimbările climatice, nu au asupra opiniei publice din Centrul și Estul Europei aceeași rezonanță de care se bucură în Vestul Europei. În privința lărgirii UE spre Turcia, o problemă de importanță crucială pentru Statele Unite, țările din regiune nu mai reprezintă un grup unit de susținători, pe care să se poată conta.

Și în Centrul și Estul Europei au loc schimbări ale conducerilor. Acei lideri care au provenit din revoluțiile din 1989 și au cunoscut rolul-cheie pe care l-a jucat Washingtonul în asigurarea tranziției noastre spre democrație și în includerea țărilor noastre în NATO și UE se retrag încet, dar sigur, de pe scena politică. Tulburările actuale din politică și economie, ca și apropierea crizei economice mondiale aduc cu ele și alte oportunități favorabile forțelor naționaliste, extremiste și antisemite de pe continent, dar și din țările noastre. Acest fapt înseamnă că Statele Unite își pot pierde interlocutorii tradiționali din regiune. Este posibil ca noile elite, care îi înlocuiesc, să nu împărtășească idealismul sau să nu aibă aceleași relații cu Statele Unite, cum s-a întâmplat cu generațiile care au condus în timpul tranziției spre democrație. Acestea ar putea fi mai calculate în privința sprijinului pe care să-l acorde Statelor Unite și să adopte un mod mai „parohial“ de percepție a lumii. În Washington are loc o tranziție similară, deoarece mulți lideri și personalități cu care am lucrat, și pe care ne-am bazat, se retrag din viața politică.

Împreună cu scriitorul, disidentul și fostul președinte al Cehiei, Vaclav Havel, Praga, 2004

Apoi, există problematica referitoare la modalitatea în care se poate aborda relația cu Rusia. Speranțele noastre ca relația cu Rusia să se îmbunătățească, și ca Moscova să accepte, într-un final, pe deplin, suveranitatea și independența noastră după integrarea în NATO și în UE nu au devenit pe deplin realitate. În schimb, Rusia a redevenit o putere revizionistă, care urmărește realizarea agendei secolului al XIX-lea utilizând tactici și metode ale secolului XXI. La nivel global, Rusia a devenit, din multe puncte de vedere, o putere statu-quo. Dar la nivel regional, și în raport cu națiunile noastre, acționează din ce în ce mai mult drept o forță revizionistă. Ne contestă revendicarea de a avea propriile noastre experiențe istorice. Își declară poziția privilegiată când este vorba despre stabilirea opțiunilor noastre de securitate. Folosește atât mijloace fățișe, cât și absconse pentru a afecta bunăstarea economică, începând de la blocade energetice și investiții motivate politic până la mituire și manipulare a presei pentru a-și realiza interesele și a se confrunța cu orientarea transatlantică a Centrului și Estului Europei.

Pentru noi este binevenită „refacerea“ relațiilor SUA cu Rusia. În mod evident, nimeni nu are un interes mai mare pentru îmbunătățirea relațiilor Vestului Europei cu Moscova decât noi, țările din imediata vecinătate a Rusiei. Există, însă, și stări de tensiune în capitalele noastre. Dorim să ne asigurăm că o înțelegere prea limitată a intereselor Occidentului nu va conduce spre concesii greșite făcute Rusiei. Astăzi, principala preocupare este, spre exemplu, că Statele Unite și principalele puteri europene ar putea îmbrățișa planul lui Medvedev, de realizare a unui „Concert al Puterilor“ pentru a înlocui structura de securitate, bazată pe valori, existentă în prezent pe continent. Pericolul îl reprezintă faptul că intimidările pe care le transmite Rusia și influența meschină pe care vrea s-o aibă asupra regiunii pot conduce, în timp, la o neutralizare de facto a regiunii. Când vine vorba despre noua politică a Moscovei, există o varietate mare de păreri. Totuși,

există o viziune comună asupra faptului că este necesară implicarea totală a Statelor Unite.

Mulți privesc cu speranță spre Administrația Obama, pentru a face din relația euroatlantică o busolă morală pentru politica lor internă și externă. Pentru țările noastre, este esențial un angajament ferm în jurul valorilor comune liberal-democratice. Cunoaștem din propria noastră istorie diferența dintre momentul în care Statele Unite s-au implicat în apărarea valorilor lor liberal-democratice și cel în care nu au făcut-o. Regiunea noastră a avut de suferit atunci când Statele Unite au cedat în fața „realismului“, la Ialta. Și a avut de beneficiat de pe urma momentelor în care Statele Unite și-au folosit puterea pentru a lupta pentru principiile sale. Astfel de momente cruciale au fost în timpul Războiului Rece și în deschiderea ușilor spre NATO. Dacă nu ar fi prevalat o viziune „realistă“, la începutul anilor '90, nu am fi fost astăzi în NATO, iar ideea unei Europe întregite, libere și în stare de pace ar fi fost doar un vis îndepărtat.

Înțelegem solicitările dificile cu care se confruntă administrația dumneavoastră și politica externă a SUA. Nu este în intenția noastră să adăugăm un nou subiect pe lista dumneavoastră. Dorim, mai degrabă, să vă ajutăm să deveniți un aliat mai puternic în cadrul parteneriatului SUA-Europa, care reprezintă o forță puternică în lume. Dar nu suntem siguri unde se va situa regiunea noastră peste cinci sau zece ani, având în vedere incertitudinile politicilor interne și externe cu care ne confruntăm. Trebuie să facem acum pașii necesari pentru a ne asigura că relația puternică creată între Statele Unite și Europa Centrală și de Est în timpul ultimilor 20 de ani va dura.

Credem că atât SUA, cât și Europa au nevoie să reinvestească în relația transatlantică. De asemenea, considerăm că este momentul ca SUA și Europa Centrală și de Est să regândească legătura pe care o au și să stabilească o nouă agendă, orientată spre viitor. Recunoaștem ce s-a realizat în timpul

celor 20 de ani de la căderea Cortinei de Fier, dar este momentul să stabilim o nouă agendă pentru o colaborare transatlantică strânsă pentru următorii 20 de ani. Pentru aceasta, noi vă propunem următorii pași.

În primul rând, suntem convinși de faptul că America are nevoie de Europa și că Europa are nevoie de SUA la fel de mult astăzi ca și în trecut. SUA trebuie să-și reafirme vocația de putere europeană și să afirme clar că intenționează să-și mențină implicarea totală pe continent, chiar în condițiile în care se confruntă cu probleme presante în Afganistan și în Pakistan, și mai departe, în Orientul Mijlociu și Asia. La rândul nostru, va trebui să muncim pe plan intern, în țările noastre, și în general în Europa, pentru a-i convinge pe liderii noștri și societățile în care trăim să adopte o perspectivă mai globală și să fie pregătite să suporte mai multe responsabilități în cadrul parteneriatului cu SUA. În al doilea rând, avem nevoie de o renaștere a NATO, astfel încât să devină cea mai importantă legătură de securitate dintre SUA și Europa. Este singura garanție credibilă de securitate oferită de o mare putere, pe care o avem. NATO trebuie să-și reconfirme rolul principal de apărare colectivă, chiar și în timp ce ne adaptăm noilor amenințări ale secolului XXI. Un factor-cheie pentru menținerea capacității noastre de a participa la misiuni ale NATO în străinătate o reprezintă convingerea că suntem în siguranță acasă. Prin urmare, trebuie să vindecăm unele răni autoprovocate din trecut. A fost o greșeală să nu se înceapă cu Articolul 5 pentru planificarea apărării noilor state membre, după extinderea NATO. NATO trebuie să demonstreze credibilitatea angajamentelor Alianței și să ofere o reasigurare strategică tuturor membrilor. Aceasta ar trebui să includă posibile planuri, pre-poziționări de forțe, echipamente și provizii pentru întărirea regiunii noastre în caz de criză, așa cum a fost prevăzut inițial în Actul fondator NATO-Rusia.

Trebuie, totodată, să regândim Consiliul NATO-Rusia și să revenim la practica prin care țările aliate intră în dialog cu

Moscova, coordonându-și pozițiile. Când vine vorba de Rusia, experiența noastră arată că o politică mai fermă și mai principială față de Moscova nu numai că ar întări securitatea Occidentului, dar ar determina Moscova să adopte o atitudine mai cooperantă. În plus, cu cât ne vom simți mai în siguranță în interiorul NATO, cu atât mai ușor ne va fi să ne angajăm alături de Moscova în chestiuni de interes comun. Aceasta ar fi abordarea cu dublu sens care ar trebui să fie prezentă în noul concept strategic al NATO. În al treilea rând, cea mai spinoasă chestiune ar putea fi planul SUA în ceea ce privește sistemul de apărare antirachetă. Și aici există viziuni diferite în regiune, inclusiv din partea opiniei publice, care este divizată. Indiferent de meritele militare ale planurilor și de decizia finală a SUA, chestiunea a devenit, cel puțin în unele țări, un simbol al credibilității și angajamentului american în regiune. Modul în care problema va fi gestionată va avea un impact semnificativ asupra viitoarelor orientări transatlantice. Numărul mic de rachete implicate nu poate reprezenta o amenințare pentru Rusia, iar Kremlinul știe acest lucru. Trebuie să decidem asupra viitorului acestui program, ca aliați, bazându-ne pe plusurile și minusurile strategice ale diferitelor configurații tehnice și politice. Alianța nu ar trebui să permită ca această chestiune să fie influențată de dezacordul nefundamentat exprimat de Rusia. Abandonarea completă a programului sau implicarea prea profundă a Rusiei, fără a consulta Polonia sau Cehia, poate submina credibilitatea SUA în întreaga regiune. În al patrulea rând, suntem conștienți de faptul că Alianța, singură, nu este suficientă. Avem nevoie și de o relație strategică mai bună între UE și SUA. Din ce în ce mai mult, politica noastră externă se realizează prin Uniunea Europeană, iar noi susținem acest fapt. Ne dorim, de asemenea, o politică europeană comună de relații externe și de apărare, care să fie deschisă spre cooperarea cu SUA. Susținem o astfel de abordare în UE, dar este necesar ca și SUA să își regândească atitudinea față de UE, și să își asume mai serios rolul de partener strategic.

Trebuie să aducem NATO și UE mai aproape una de cealaltă și să le determinăm să lucreze în tandem. Avem nevoie de strategii NATO și UE comune, nu numai față de Rusia, dar și față de o serie de alte provocări strategice.

În al cincilea rând, securitatea energetică trebuie, la rândul său, să devină o prioritate transatlantică. Amenințarea resurselor energetice poate influența direct suveranitatea politică a țărilor noastre, inclusiv rolul de aliați care contribuie la deciziile comune ale NATO. De aceea, securitatea energetică trebuie să devină o prioritate transatlantică. Chiar dacă mare parte a responsabilității pentru securitatea energetică îi revine Uniunii Europene, și SUA au un rol de jucat. Fără sprijinul american nu ar fi fost construită niciodată conducta de petrol Baku-Tbilisi-Ceyhan. Securitatea energetică trebuie să devină o parte integrantă a cooperării strategice dintre SUA și Europa. Țările din Europa Centrală și de Est ar trebui să facă un lobby mai puternic și mai unitar, în interiorul Europei, pentru diversificarea resurselor energetice, a furnizorilor, a rutelor de tranzit, cât și privind monitorizarea din punct de vedere legal a abuzurilor Rusiei prin monopolul și puterea sa de tip cartel din interiorul UE. Susținerea politică a SUA în privința acestui subiect va juca un rol crucial. În mod similar, SUA pot juca un rol important în consolidarea susținerii pentru Nabucco, în special folosindu-se de relația pe care o au cu principala țară de tranzit, Turcia, cât și cu interconectorul nord-sud al Europei Centrale și al terminalelor de gaz natural lichefiat din regiune.

În cel de-al șaselea rând, nu trebuie neglijat factorul uman. Viitoarele noastre generații trebuie să ajungă să se cunoască. Trebuie să valorizăm și să protejăm multitudinea de rețele educaționale, profesionale și de altă natură și prietenii care ne consolidează apropierea și alianțele. Regimul pentru vizele SUA rămâne un obstacol în această privință. Este absurd ca România și Polonia, probabil unele dintre cele mai mari și mai pro-americane țări din regiunea Europei Centrale și de Est, care contribuie și au contribuit în mod substanțial în Irak și

Afganistan, nu au fost incluse în Programul Visa Waiver. Este de neconceput ca un critic precum militantul francez antiglobalizare Jose Bove să nu aibă nevoie de viză pentru SUA, în schimb fostul activist al Solidarității și câștigător al Premiului Nobel, Lech Wałęsa, să aibă nevoie. Această chestiune va fi rezolvată numai dacă devine o prioritate pentru președintele SUA.

Noi credem că ar trebui să luăm în considerare crearea unui program de burse prin care să promovăm valorile și fundamentele comune (Legacy Fellowship) pentru tinerii noștri lideri. Au trecut 20 de ani de la revoluțiile din 1989. Ne referim deja la o întreagă generație. Avem nevoie de o nouă generație pentru a reînnoi parteneriatul transatlantic. Ar trebui lansat un nou program pentru identificarea acelor tineri lideri, de pe ambele maluri ale Atlanticului, care pot dezvolta proiectul transatlantic construit în ultimele două decenii în Europa Centrală și de Est.

În concluzie, instalarea unei noi administrații în SUA a crescut așteptările în țările noastre în ceea ce privește reînnoirea relației transatlantice. Este o oportunitate care nu trebuie, sub nicio formă, ratată. Noi, autorii acestei scrisori, știm foarte bine câtă importanță este atribuită relației cu SUA. În anii '90, o bună parte din a înțelege Europa însemna a înțelege Europa Centrală și de Est. Angajamentul SUA a fost esențial pentru stabilitatea și pacea din regiunea baltică până la Marea Neagră. Astăzi, scopul ar trebui să-l reprezinte menținerea Europei Centrale și de Est ca parte stabilă, activă și proatlantică, în cadrul comunității noastre lărgite.

Cheia succesului nostru este să creăm o punte către alianța pentru care Administrația Obama s-a angajat să facă eforturi, și pe care noi o susținem. Acest demers va necesita ca ambele părți să își reafirme angajamentul și să investească în această relație. Dar, dacă facem acest lucru cum trebuie, atunci răspлата de la capăt de drum poate fi cât se poate de reală. Făcând pașii care trebuie acum, putem determina o orientare nouă și solidă pentru viitor.

*Valdas Adamkus, fost președinte
al Republicii Lituania*

*Martin Butora, fost ambasador al Republicii Slovacia
în Statele Unite*

*Emil Constantinescu, fost președinte
al României*

*Pavol Demeš, fost ministru pentru Relații Internaționale
și consilier al Președintelui, Republica Slovacă*

*Luboš Dobrovský, fost ministru al Apărării
al Republicii Cehia, fost ambasador în Federația Rusă*

*Mátyás Eörsi, fost secretar de stat în
Ministerul de Externe al Republicii Ungaria*

*István Gyarmati, ambasador, președinte al Centrului
Internațional pentru Tranziție Democratică din Budapesta*

*Václav Havel, fost președinte
al Republicii Cehe*

*Rastislav Káčer, fost ambasador al Republicii Slovacia
în Statele Unite*

*Sandra Kalniete, fost ministru de Externe
al Republicii Letonia*

*Karel Schwarzenberg, fost ministru de Externe,
Republica Cehă*

*Michal Kovač, fost președinte
al Republicii Slovace*

LAURA GANEA

*Ivan Krastev, președinte al Centrului pentru Strategii
Liberale din Sofia, Bulgaria*

*Aleksander Kwaśniewski, fost președinte
al Republicii Polone*

*Mart Laar, fost prim-ministru
al Republicii Estonia*

*Kadri Liik, director al Centrului Internațional
pentru Studii de Apărare, Tallinn, Estonia*

*János Martonyi, fost ministru de Externe,
Republica Ungară*

*Janusz Onyszkiewicz, fost vicepreședinte al Parlamentului
European, fost ministru al Apărării, Republica Polonă*

*Adam Rotfeld, fost ministru de Externe,
Republica Polonă*

*Alexandr Vondra, fost ministru de Externe și
viceprim-ministru, Republica Cehă*

*Vaira Vīķe-Freiberga, fost președinte
al Republicii Letonia*

*Lech Wałęsa, fost președinte
al Republicii Polone*

16 iulie 2009

13 ianuarie 2010 – Emil Constantinescu, invitat la Seminarul Strategic NATO, la Oslo: „Aș vrea să atrag atenția asupra câtorva teme foarte sensibile pentru noi, dar care par a fi la periferia dezbaterilor pentru noul concept strategic al NATO, cum ar fi populismul, apărarea individului și relația cu Rusia“

Cred că NATO, ajuns acum la 28 de membri, a înțeles ceva din dificultățile aprobării unei Constituții Europene pentru 27 de membri și, mai ales, din modul în care cetățenii Europei au sancționat birocratizarea UE. Numai un astfel de dialog larg și onest poate reda etosul unui mare proiect politic care, pentru a atrage și convinge cetățenii, trebuie să fie un proiect intelectual înainte de a fi îmbrăcat în coordonatele strategice, economice și, desigur, militare. În acest context cred că își găsesc loc și primii președinți democrați din

Europa de Est. De ce? În primul rând, pentru că ei reprezintă o specie nouă, „foști președinți“, după ce aproape o jumătate de secol președinții din această zonă ori rămâneau în funcție până la moarte, ori erau omorâți. În al doilea rând, pentru că suntem o „specie rară“, pe cale de dispariție, formată din persoane provenite din mediul academic, propulsate de societatea civilă și cu experiența de „oameni de stat“. Cu un rol de tampon între vechi lideri comuniști, respinși de popor, și noii oameni politici de tip occidental, care nu existau încă. În al treilea rând, pentru că am fost și suntem încă o familie unită în jurul unor idealuri în care continuăm să credem și pe care nu le-am trădat niciodată. În al patrulea și ultimul rând, pentru că putem să spunem și lucruri incomode, pe care politicienii în funcție, încorsetați de limbajul „politicaly correct“, nu le pot spune.

Aș vrea să atrag atenția asupra câtorva teme foarte sensibile pentru noi, dar care par a fi la periferia dezbaterilor pentru noul concept strategic al NATO, cum ar fi „populismul“ și „apărarea individului“. Populismul este o amenințare asociată cu modelul global al democrației, care vine în contextul procesului de democratizare din Europa de Est și care este separat de modelul inițial al democrației liberale. Populismul poate duce la slăbirea puterii instituțiilor și a eficienței instituțiilor-cheie ale democrației, independenței legii, independenței mass-media și a Armatei. Odată ce oamenii câștigă încredere în liderul populist și se observă o scădere a încrederii în elitele politice care constituie o alternativă în guvernarea statului, asumându-și mecanismele democratice, societatea se confruntă cu dificultăți în abordarea problemelor externe și de securitate. În spatele acțiunilor în serviciul comunității, pentru bunăstarea comunității, liderul de stat încearcă să conducă fără consens politic, doar în funcție de opiniile sale. Deci, judecând după deficiențele create în aceste noi democrații din Est, acest lucru va conduce doar la instabilitate cauzată de posibilitatea unei revoluții populiste.

Apărarea individului este un concept nou, care pare să atragă atenția NATO, odată ce reevaluarea amenințărilor la adresa NATO este analizată și odată ce un nou concept strategic este proiectat. În funcție de modul în care vedem NATO, ca pe o cutie universală de unelte sau ca pe o Alianță care trebuie să-și îndeplinească obiectivele pentru care a fost creată, se pune întrebarea dacă NATO trebuie să-și schimbe modul în care percepe lucrurile și să se uite din perspectiva securității țărilor sau din perspectiva apărării individului, a cetățeanului.

O altă problemă sensibilă pentru noi, dar în care trebuie să recunoașteți că avem o lungă și tragică experiență, este relația cu Rusia.

Reuniunea inaugurală, 13 ianuarie 2010

Seminarul de la Oslo, a cărui temă a fost deschiderea NATO către societatea civilă și strategia pentru următorii zece ani, a fost găzduit de Norvegia și coorganizat de Germania, România și Spania. Grupurile de gândire la vârf din aceste patru țări au jucat un rol vital în asigurarea unor discuții vii în timpul celor trei sesiuni de dezbateri. În afara reprezentanților celor 28 de state membre NATO, a existat un nivel ridicat de participare din partea țărilor partenere și de contact NATO: membri ai Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic, ai Dialogului Mediteranean, Inițiativei de Cooperare de la Istanbul, și ai Consiliului NATO-Rusia. Și, de asemenea, din partea organizațiilor internaționale și ONG-urilor, experților independenți și jurnaliștilor.

Grupul de experți pentru noul concept strategic al NATO a fost prezidat de fostul secretar de stat american, Madeleine Albright, care sublinia la sesiunea de deschidere: *Parteneriatele sunt esențiale pentru orice viziune realistă a viitorului NATO. Anii care au trecut au creat nevoia unei Alianțe cu o mai mare flexibilitate și acoperire, și am învățat că parteneriatele pot acționa ca multiplicator de forță și eficiență.*

Invadarea Peninsulei Crimeea încalcă Memorandumul de la Budapesta. NATO consideră acțiunea ilegală. Război civil în estul Ucrainei

Ucraina și-a declarat independența la 24 august 1991. Prin „Memorandumul de la Budapesta“, semnat la 5 decembrie 1994, Statele Unite, Marea Britanie și Rusia se angajau să-i respecte suveranitatea și drepturile asupra teritoriului său. Garanțiile de securitate oferite Ucrainei au fost rezultatul acordului acestora de a transfera toate armele nucleare din timpul Războiului Rece către Federația Rusă. Înaintea acordului, stocul nuclear pe care îl deținea Ucraina se afla pe locul trei în lume.

La 8 februarie 1994, Ucraina semna Parteneriatul pentru Pace. Paisprezece ani mai târziu, Summitul NATO de la București (2-4 aprilie 2008) începea cu dezbateri intense privind extinderea Planului de Acțiune pentru Aderare (Membership Action Plan, MAP) către Ucraina. Președintele rus Vladimir Putin se opune categoric aderării Ucrainei la NATO, argumentând în fața liderilor NATO că „nici măcar nu este un stat-națiune adevărat“ și Ucraina nu va primi un MAP.

În anul 2010, președintele Victor Ianukovici schimbă direcția politică și orientează din nou Ucraina spre Rusia. Încep protestele în emblematica Piață Maidan, locul declanșării Revoluției Portocalii din noiembrie–decembrie 2004, care îl adusesese la putere pe prooccidentalul Victor Iușcenko, și se extind în întreaga țară. Ianukovici fuge în Rusia, iar noua conducere se angajează să orienteze Ucraina spre Uniunea Europeană.

La patru ani după Euromaidan, pe 1 martie 2014, Rusia invadează Peninsula Crimeea, încălcând „Memorandumul de la Budapesta“. Trupele rusești ocupă puncte-cheie din Crimeea, purtând uniforme militare fără însemne. În urma unui referendum organizat de ocupanți, Crimeea devine stat membru al Federației Ruse. Această anexare stârnește indignare internațională și este condamnată de NATO, Uniunea Europeană, Organizația Națiunilor Unite, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). Viața din Crimeea ocupată de Rusia este descrisă într-un raport Freedom House, dat publicității în 2020: *Guvernul de ocupație limitează grav drepturile civile și politice, a blocat presa independentă și aplică legi antiterorism împotriva dizidenților. Mulți ucraineni au fost deportați sau forțați să părăsească Crimeea, iar membrii minorității tătarilor, care continuă să se opună ocupației ruse, sunt supuși la represii.*

Într-un interviu acordat revistei *Foreign Policy*, la 15 iunie 2014, generalul Constantin Degeratu, Șef al Marelui Stat Major (1997–1999), sublinia: *Obiectivul minimal al operațiunii a fost repede atins, Rusia eliminând Ucraina din ecuația geostrategică a Mării Negre. El ar urma să fie consolidat prin instituirea controlului asupra altor regiuni din estul și sudul Ucrainei și asigurarea legăturii pe uscat cu teritoriul Peninsulei Crimeea. Acțiunea Rusiei, care își are sorgintea în teoriile geopolitice ale spațiului vital din arsenalul nazist și bolșevic, are, cel mai probabil, ca obiectiv maximal, și instituirea controlului asupra Gurilor Dunării, prin desprinderea*

de sub autoritatea statului ucrainean a regiunii Odesa, a Basarabiei istorice și a Insulei Șerpilor, fie prin autonomizarea lor după modelul transnistrean, fie prin încorporarea lor efectivă la Rusia.

Anii 2014-2015 sunt marcați de proteste și război în estul Ucrainei. Populația rusofonă a privit Euromaidanul drept o răscoală ultranaționalistă care a implicat mișcări paramilitare de extremă dreaptă, ecouri ale partizanilor antisovietici colaboratori ai naziștilor în cel de-Al Doilea Război Mondial – teme favorite ale propagandei de la Kremlin – și a reacționat. Tensiunile au escaladat în lunile și anii ce au urmat Euromaidanului și au condus, în cele din urmă, la război.

Ucraina și separatiștii proruși din regiunile Donețk și Lugansk convin, în septembrie 2014, asupra unui acord de încetare a focului. Acordul de la Minsk este repede dizolvat, cu încălcări de ambele părți. Reprezentanții Rusiei, Ucrainei, Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) și liderii proruși din Donețk și Lugansk, regiuni controlate de separatiști, semnează un nou acord, în februarie 2015, în prezența președintelui Franței și a cancelarului Germaniei. Acordul Minsk II prevede: încetarea imediată a focului; retragerea armamentului greu de către ambele părți; monitorizarea OSCE; dialogul privind o autonomie interimară pentru Donețk și Lugansk, în conformitate cu legislația ucraineană, și recunoașterea statutului lor special de către Parlament, grațiere și amnistie pentru luptători; schimb de prizonieri; asistență umanitară; reluarea legăturilor socio-economice, inclusiv a plății pensiilor; restabilirea controlului Ucrainei asupra frontierei de stat; retragerea formațiunilor armate străine, a echipamentelor militare, a mercenarilor; reformă constituțională în Ucraina, inclusiv descentralizarea națională, cu menționarea în special a regiunilor Donețk și Lugansk; noi alegeri în Donețk și Lugansk; intensificarea activității Grupului trilateral de contact, inclusiv a reprezentanților Rusiei, Ucrainei și OSCE.

Prevederile acordului Minsk II nu au fost puse în aplicare integral niciodată. Un blocaj major a fost reprezentat de insistența Rusiei de a susține că nu este parte în conflict și, prin urmare, că nu este obligată să respecte termenii acordului.

24 februarie 2022 – Ziua care va schimba lumea?

Sursa foto: www.president.gov.ua

La începutul anului 2021, președintele Zelenski lua măsuri drastice împotriva oligarhilor ucraineni proruși. Reacția lui Putin nu întârzie. Începe să desfășoare trupe în apropierea graniței ucrainene și, până în decembrie, numărul lor ajunge la zeci de mii.

La începutul anului 2022, Kremlinul emite somații către NATO și Statele Unite, cerând ca Ucraina să nu fie niciodată admisă în Alianța Nord-Atlantică. Cererea este respinsă de Administrația Biden. Pasul următor este recunoașterea de

către Rusia, la 21 februarie 2022, a regiunilor separatiste din Ucraina ca fiind suverane.

La 24 februarie 2022, Rusia lansează invazia pe scară largă în Ucraina. Opt zile mai târziu, într-o alocuțiune televizată, Vladimir Putin declara că *rușii și ucrainenii sunt un singur popor* și războiul din Ucraina este îndreptat împotriva unor *neonaziști*, cu scopul de a-i salva atât pe ruși, cât și pe ucraineni.

Războiul declanșat de Putin a determinat reacția energetică a Alianței Nord-Atlantice, care s-a reinventat și a devenit mai unită. Cronica acestui conflict în desfășurare, cu orori nedemne de secolul XXI, care trebuie documentate în detaliu pentru ca vinovații să răspundă pentru crimele lor în fața Curții Penale Internaționale de la Haga, nu este completă, dar știm că războiul din Ucraina ar putea să schimbe lumea.

